

ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНИЙ ПІДХІД ДО З'ЯСУВАННЯ СПІВВІДНОШЕННЯ ПРИНЦИПІВ УПРАВЛІННЯ З ПРИНЦИПАМИ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Будь-яка управлінська діяльність повинна здійснюватись відповідно до певних принципів. Питання про принципи взаємодії органів внутрішніх справ має істотне значення для розкриття змісту теорії правоохоронної діяльності на регіональному рівні. В науковій літературі існують окремі спроби сформулювати ці принципи [1, с.32-37; 2, с.102-120; 3, с.10-17; 4, с.304-306; 5, с.34-39]. Однак, слід зазначити, що в цілому ця проблема розроблена ще недостатньо. Аналіз позицій авторів з цього питання, тобто аналіз принципів взаємодії свідчить про те, що в них багато спільного з принципами управління. Це і не дивно, тому що у них спільна мета: управління і взаємодія мають за мету узгоджене функціонування системи. Вони охоплюють риси, властиві всій управлінській системі, а не тільки окремим елементам або рівням, явищам або процесам.

Принцип в перекладі із латинського означає – початок, основу, тобто – це основне вихідне положення якоїсь теорії, вчення, науки, світогляду, політичної організації [2, с.105]. На відміну від закономірностей, принципи суб'єктивні за своєю природою. Вони формулюються людьми на основі пізнання закономірностей та досвіду практичної діяльності. «Принципи – це вихідні, основні правила, керівні настанови, норми діяльності для впровадження системи, управління загальними процесами [1, с.32]. Принципи управління «...визначають вимоги до системи, структури, процесу соціального управління. Принципи управління представляють собою результат узагальнення людьми діючих законів і закономірностей, притаманних їм спільних рис, характерних фактів і ознак, які стають загальним началом їх діяльності» [6, с.34]. Таким чином, принципи повинні ґрунтуватися на об'єктивних законах, закономірностях, виявлених в процесі управлінської діяльності. Також принципи повинні мати обов'язкове правове оформлення, повинні відповідати цілям і функціям соціальної системи. Під принципом управлінської діяльності також розуміються основоположні ідеї, відповідно до яких повинен бути побудований та функціонувати апарат, що здійснює державне управління [7, с.15-16].

Основні принципи управління закладені в Конституції [8], зокрема, законності (ст.19), рівності перед законом (ст.24), відкритості роботи управлінських органів (ч.3 ст.32), обмеження створення і діяльності політичних партій в органах державної виконавчої влади (ч.3 ст.37), відповідальності держави за шкоду, заподіяну діяннями її органів (с.56). Деякі принципи організації соціального управління відображені в правових актах, які регулюють різні сторони суспільного життя, зокрема і правоохоронну діяльність органів внутрішніх справ [9; 10]. Закріплені в правовому відношенні, принципи стають важливими соціальними орієнтирами. Універсальність та загальність принципів управління виражаються в тому, що вони поширюють свою дію на сфери суспільного життя – економіку, політику, культуру, на всіх суб'єктів суспільних відносин.

Взаємовідносини між суб'єктами сумісної діяльності підпорядковані певним тенденціям, і їх застосування в практиці управлінської діяльності не припускає довільності й стихійності. Управлінські структури у своїх діях щодо об'єкта управління, тобто підпорядкованих структур, виконавців, спираються на вироблені практикою та узагальнені в теорії основні правила або принципи управлінської діяльності. Принципи управління забезпечують інтеграцію окремих видів управлінської діяльності в різних підрозділах органів внутрішніх справ, взаємну їх погодженість та загальну направленість на реалізацію вироблених цілей. На основі принципів організується процес управління, тобто науково обґрунтоване впровадження дій для здійснення управлінських функцій, вибору методів та прийомів управлінського впливу [11, с.4-21].

На практиці принципами управління керуються відповідно до соціально-економічних умов, що склалися в суспільстві. «Принципи управління обґрунтовують, роз'яснюють зв'язки як між об'єктом і суб'єктом управління, так і в середині кожного з них. Вони відображають властивості, притаманні управлінській системі в цілому, а також окремим її елементам, явищам, процесам. Принципи відображають зміст і взаємозв'язки основних елементів системи управління. Принципи управління динамічні за змістом і формою. Вони формуються людьми у зв'язку з конкретними політичними, соціально-економічними і культурними умовами, відображаючи ступінь творчого використання закономірностей державного управління. Безпосередньо на практиці принципи управління набувають характеру норми, правила, якими керуються в управлінській діяльності» [60, с.12-17].

Зрозуміло, що застосування на практиці певних принципів повинно враховувати конкретний політичний та економічний стан держави та суспільства. Більше того, повністю запрограмувати та передбачити усі можливі наслідки суспільного розвитку, на відміну від технологій, неможливо, оскільки спроектована модель в кожному випадку деформується. Проте кожен із принципів управлінської діяльності, який обґрунтований наукою і вивірений на практиці, повинен бути чітким орієнтиром в діяльності усіх працівників органів внутрішніх справ.

Таким чином, дослідження сутності та змісту принципів державного управління, похідними від яких, як було з'ясовано вище, є принципи взаємодії, надало можливість зробити наступні висновки. По-перше, принципи управління – це фундаментальні істини, закономірності, керівні правила, основні положення, норми поведінки, виражені у вигляді певного наукового положення, закріпленого переважно у правовій формі, яких повинні дотримуватися органи державного управління та їх працівники, тобто державні службовці. По-друге, принципи державного управління визначають вимоги до системи, структури, організації і процесу управління, напрямки й межі прийняття рішень, вони можуть належати до різних систем управління. По-третє, характеризуючи той чи інший принцип державного управління, слід враховувати його взаємозв'язок з іншими принципами, залежність від них. По-п'яте, аналіз принципів взаємодії свідчить про те, що в них багато спільного з принципами управління. Це і не дивно, тому що у

них спільна мета: управління і взаємодія мають за мету узгоджене функціонування системи. Вони охоплюють риси, властиві всій управлінській системі, а не тільки окремим елементам або рівням, явищам або процесам. По-шосте, принципи взаємодіють між собою в межах цілісної системи, врівноважуючи чи посилюючи один одного, що дає змогу достатньою мірою розкрити свою природу, індивідуальність і регулюючі можливості. При цьому кожен принцип має структурно відведене йому місце, що дає підстави зробити висновок – повноцінне розкриття змісту і потенціалу будь-якого принципу державного управління можливе лише в рамках і з врахуванням його системних залежностей.

Список літератури: 1. Бандурка О.М. Управління в органах внутрішніх справ України: Підручник. Х., 1998. 2. Плішкін В.М. Теорія управління органами внутрішніх справ: Підручник / За ред. Ю.Ф. Кравченка. К., 1999. 3. Колпаков В.К. Взаимодействие милиции и общественности в сфере правопорядка: Учебное пособие. К., 1993. 4. Сущенко В.Д., Присяжний С.В., Коваленко О.І. Сучасний процес управління в ОВС. К., 1999. 5. Тощенко Ж.Т. Социология. Общий курс. М., 2001. 6. Шекин Г.В. Теория социального управления: монография. К., 1996. 7. Самсонов В.Н. Административное законодательство: понятие, содержание, реформа. Х., 1991. 8. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст.141. 9. Про міліцію: Закон України від 20 грудня 1990р. // Відомості Верховної Ради УРСР. 1991. № 4. Ст. 20. 10. Про оперативнорозшукову діяльність: Закон України // Відомості Верховної Ради України. 1992. № 22. Ст.303. 11. Рожко К.Г. Принципы деятельности. Томск, 1983. 12. Керженцев П.М. Принципы организации. Избранные произведения. М., 1968.

Надійшла до редколегії 15.03.04

А.М. Смирнов

ДО ПИТАННЯ ПРО ЗМІСТ ПРАВА ЖЕРТВИ ЗЛОВЖИВАННЯ ВЛАДОЮ НА ДОСТУП ДО ПРАВОСУДДЯ

Держава не завжди має можливість запобігти зловживанням владою, скоєним її агентами. Однак вона завжди повинна зробити все можливе для того, щоб потерпілі від протиправної діяльності були вчасно і повно відновлені у своїх правах, а шкода, заподіяна посадовими особами органів державної влади і місцевого самоврядування, була відшкодована у повному обсязі.

У цьому зв'язку актуальним є дослідження юридичної природи права жертви зловживання владою¹ на доступ до правосуддя, оскільки воно є найбільш ефективним засобом для відстоювання потерпілим своїх прав і законних інтересів, тому що у ході судового розгляду можна всебічно і неупереджено встановити об'єктивну істину по суті справи та відновити справедливість.

Крім того, аналіз даного права дозволяє удосконалити юридичні механізми контролю громадянського суспільства за діяльністю держави, ввести цю діяльність у демократичні рамки і реально забезпечити панування в нашому суспільстві принципу верховенства права.

¹ Термін «жертви зловживання владою» активно використовується у міжнародному праві. У вітчизняному законодавстві цей термін практично не використовується!